

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ІРИНИ ДІЛАЙ «МОДЕЛЬ МЕНТАЛЬНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІЄСЛОВА»¹

Левченко О.П.,

orcid.org/0000-0002-7395-3772

докторка філологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»

Монографія Ірини Ділай «Модель ментального представлення англійського дієслова» є ґрунтовним дослідженням, що розкриває складні механізми ментальної репрезентації дієслів англійської мови. Авторка використовує триангуляцію когнітивного, корпусного та дискурсного підходів, що дозволяє глибоко проаналізувати семантико-функційні характеристики дієслів у мовній картині світу носіїв англійської мови.

Актуальність дослідження не викликає сумнівів, оскільки препарування корпусних даних з метою вивчення актуальних проблем когнітивної лінгвістики є пріоритетним напрямом сучасного мовознавства. Авторка переконливо обґрунтовує необхідність дослідження ментальних репрезентацій через інтеграцію не лише корпусного, а й дискурсного аналізу, що є новаторським підходом у межах української філологічної науки.

Структура монографії логічно побудована: праця складається з трьох розділів, кожен із яких відповідає одному з ключових аспектів дослідження: когнітивному, корпусному та дискурсному.

У першому розділі «Когніція» авторка детально аналізує місце дієслова в структурі ментального лексикону, в концептуальній картині світу носіїв мови. Ґрунтовний огляд когнітивних теорій, зокрема концепцій Р. Ленекера, В. Крофта, А. Вежбицької та інших, засвідчує високий рівень теоретичної підготовки авторки. Зосередження на узуально-базованих теоріях сучасної когнітивної лінгвістики дає підстави розглядати одиницю аналізу – англійське дієслово – не ізольовано, а як невід’ємний та центральний складник мовних шаблонів (*patterns*) та конструкцій (через звернення до базових положень граматики конструкцій А. Голдберґ), які знаходять своє відображення у вигляді емергентних інтеріоризованих структур ментального конструктивному носіїв англійської мови. Як наслідок, авторка пропонує застосування методики корпусо-базо-

ваного дієслівного профілювання, побудови поведінкових профілів (*Behavioral Profiles*), з метою детального вивчення шаблонів вживання дієслів у корпусі. В інтерпретації Ірини Ділай узуально-базований підхід переплетений із засадничими положеннями системно-функційної лінгвістики М. А. К. Геллідея, у центрі якої з’ясування «потенціалу значення» як системної характеристики лексикограматичної одиниці, що, аналогічно, вимагає звернення до масивних текстових репрезентацій та актуалізацій.

Другий розділ присвячений корпусному аналізу узуальних параметрів англійських дієслів. Загалом, опрацювання даних репрезентативних корпусів сучасної англійської мови BNC, COCA, Strathy Corpus of Canadian English та iWeb, а також створення корпусу текстів художньо-прозових творів сучасної канадської авторки Маргарет Етвуд є важливим емпіричним внеском у дослідження. У розділі застосовано методику конструювання корпусо-базованого дієслівного профілю на прикладі експлікованих з конкордансів COCA прикладів структурованого у шаблонах вживання англійського дієслова *sweep*. Корпусний підхід дає можливість здійснити статистичний аналіз дієслівного вживання, що сприяє виявленню закономірностей їх використання у різних типах контекстів. Авторка детально описує процедуру корпусного аналізу, включно із застосуванням інструментарію комп’ютерної лінгвістики та автоматизованих методів опрацювання мовних даних. Квантитативний аналіз дієслівного вживання у різних секціях корпусу покликаний виявити прототипні одиниці та особливості дієслівної варіативності. Висновок про особливу насиченість дієсловами художніх текстів мотивує авторку монографії глибше проаналізувати дієслівне функціонування у художньому дискурсі.

У третьому розділі «Дискурс» розглянуто функційний потенціал дієслова в англомов-

¹ Ділай І. Модель ментального представлення англійського дієслова : монографія. Львів–Рівне : Волинські обереги, 2025. 292 с.

ному художньому дискурсі. Залучення текстів Маргарет Етвуд як джерельної бази дослідження дозволило авторці продемонструвати особливості реалізації дієслівних шаблонів у художньому тексті. Дослідження впливу дієслів на тематичну та рематичну організацію тексту, реалізацію ними ключових мовних метафункцій є вагомим внеском у когнітивну наратологію. У цьому контексті авторка аналізує особливості функціонування дієслів в індивідуально-авторському стилі, їхню роль у побудові текстової динаміки та смислового навантаження. Важливим аспектом розділу є застосування методики ідентифікації ключових дієслів, що дозволяє простежити, як вони формують загальну стилістику художніх текстів та впливають на читачів. На прикладі дієслівного вживання у художніх текстах М. Етвуд виявлено індивідуальні авторські експлуатації, які збагачують уявлення про образне ментальне представлення англійського дієслова та вказують на динамічний, функційно-орієнтований характер конструювання *ментального портрету* англійського дієслова, який авторка визначає як «складний динамічний мегаконструкт, фіксований у часі та просторі, який відображає потенціал значення англійського дієслова та визначає механізми його реалізації та актуалізації».

Окремо варто відзначити наукову новизну дослідження. Запропонована авторкою тривимірною моделлю ментального представлення англійського дієслова є інноваційною та здатна слугувати основою для подальших розвідок у галузі когнітивної лінгвістики, корпусної лексикографії та дискурсного аналізу. Робота ґрунтується на сучасних лінгвістичних методах, серед яких когнітивний аналіз, корпусна параметризація, інте-

лектуальний аналіз тексту (*text mining*), а також методи статистичного аналізу.

Окрім очевидного теоретичного значення, яке полягає у розробці та апробації комплексної узуально-базованої методології дослідження дієслівної семантики та формулюванні на основі опрацьованого масиву емпіричних даних низки новаторських теоретичних положень, монографія має високу прикладну цінність: результати дослідження можуть бути використані у викладанні англійської мови, розробці електронних словників та автоматизованих систем розпізнавання та генерування природної мови. Крім того, праця є важливою для розуміння механізмів мовної категоризації, що може знайти застосування в комп'ютерній лінгвістиці та для розвитку систем штучного інтелекту.

Мова монографії академічна, однак виклад матеріалу є доступним для широкого кола читачів – від студентів-філологів до дослідників у галузях когнітивної, корпусної лінгвістики, дискурсології, автоматичного опрацювання природної мови. Авторка вдало поєднує складні теоретичні концепції з емпіричними даними, що робить результати дослідження цікавими та переконливими.

Підсумовуючи, монографія Ірини Ділай «Модель ментального представлення англійського дієслова» є важливим внеском насамперед у сучасну лінгвістичну методологію. Праця відзначається високим науковим рівнем, багатогранністю, ретельним опрацюванням матеріалу, актуальністю проблематики та інноваційністю підходу. Вона буде корисною як для науковців, так і для практиків, які працюють у галузі філології та суміжних дисциплін.